

Reactie PARK op RES 1.0 Noord-Holland Noord.

Zon op grote daken, parkeerplaatsen en geluidsschermen

De RES 1.0 geeft veel aandacht aan de mogelijkheden voor zon op grote daken, zon boven grote parkeerterreinen en zon geïntegreerd in gevels en geluidsweringen. Dat zijn stuk voor stuk positieve ontwikkelingen die zowel bijdragen aan de kwantitatieve opgave als ook aan het verwerven van draagvlak: alle beetjes helpen en iedereen doet mee!

De spoeling is dun

Positief is ook dat de RES 1.0 de cultuurhistorische landschappen, de natuurgebieden, de duinen en het open landschap koestert en goeddeels uitsluit van de opwek van energie uit zon en land.

Wanneer men vervolgens ook terughoudend is ten aanzien van de opwek van energie op agrarische gronden dan wordt de spoeling echter wel erg dun.

In de Kop wordt de aanleg van energieparken op agrarische gronden zelfs uitgesloten. Het is de vraag of dit ruimtelijk en bedrijfsmatig wenselijk is. Hiermee worden de energieparken verbannen naar de bermen van de grote infrastructurele elementen, hetgeen vanuit ruimtelijke kwaliteit en energie-efficiëntie niet op voorhand positief is (hier wordt verderop nader op ingegaan). Mogelijk wordt hiermee de boer(in) ook de kans ontnomen het verdienmodel te verbreden waarmee het voor hem/haar mogelijk wordt over te schakelen naar een bedrijfsvoering die landbouw en natuur meer met elkaar in balans brengt.

Regie op bovenregionale waarden

Eén van de taken van de provincie is het voeren van regie op de ruimtelijke ontwikkelingen, gericht op het beschermen van de regionale waarden. Regionale waarden reiken verder dan de bijzondere provinciale landschappen, werelderfgoed en regionale structuren als snelwegen, kanalen en kusten. De regionale waarden hebben ook betrekking op de herkenbaarheid van het palet aan landschappen dat ten grondslag ligt aan de ruimtelijke verscheidenheid van Noord-Holland, op het contrast tussen laag- en hoog-dynamische gebieden, tussen rust en reuring.

De bovenregionale waarden worden deels door de beschermingsregimes (BPL, UNESCO Werelderfgoed, NNN) afgedekt en deels door de in de RES Noord-Holland Noord geduide visie op structuurlijnen. Maar wat ontbreekt is dat de verschillende deelgebieden uitzoomen en over de grenzen van het eigen zoekgebied kijken om vanuit dat groter perspectief nog eens te bezien hoe hun 'energiebod' doorwerkt op het groter geheel.

Het rapport en de overzichtskaart roepen de vraag op of hier sprake is van één regionale energiestrategie of van een bundeling van drie deelstrategieën. Iedere deelregio heeft zijn eigen strategie uitgezet:

- De Kop: alles zoveel mogelijk langs de grote infrastructuurlijnen;
- West Friesland: overal waar een kans aanwezig lijkt;
- Regio Alkmaar: zoveel mogelijk aan de randen.

De Regionale Energiestrategie heeft hieraan geen overkoepelende, deelregio overstijgende strategie aan toe weten te voegen, anders dan een gemeenschappelijk gedragen aversie tegen wind.

Een sterk gespreide ontwikkeling

Het eerste dat opvalt in de RES 1.0 Noord-Holland Noord (NHN) is het grote aantal parken dat wordt voorgesteld. In totaal worden 45 locaties aangedragen; 11 in de Kop, 19 in West-Friesland en 15 in de regio Alkmaar (waarmee het meest intensief ingericht en bewoonde gebied een verhoudingsgewijs groot aandeel van de totale opgave op zich neemt). Met 45 potentiële locaties ontstaat het beeld dat 'overal iets gebeurt'. In West Friesland, waar de ruimtelijke kwaliteit als gevolg van woningbouw en schaalvergroting in de agrarische sector al zwaar onder druk staat, dreigt een hagelslag aan zonneparken.

Zoals ook in mijn eerdere adviezen aangegeven verdient vanuit de ruimtelijke kwaliteit een meer geclusterde ontwikkeling sterk de voorkeur. Dat schept ook ruimte om in gebieden waar het landschappelijk laadvermogen dat toelaat een tandje bij te zetten om meer kwetsbare gebieden minder te belasten.

Daarmee adviseer ik andermaal een sterkere concentratie van initiatieven in gebieden die dat ruimtelijk het beste kunnen dragen. Mijn pleidooi voor meer concentratie sluit aan bij de oproep van Liander om projecten voor duurzame opwek sterker te clusteren en meer in te zetten op grootschalige projecten. Het is makkelijker om eenmalig aanpassingen te doen in een groot gebied, dan meerdere aanpassingen in kleinere gebieden.

Eenzijdig op zon gericht

Het tweede dat opvalt bij de RES 1.0 NHN is het sterke accent op zon. De concept-RES had al relatief weinig wind-zoekgebieden, maar in het publieke debat zijn andermaal locaties afgevallen. Van de 45 potentiële locaties die de RES 1.0 NHN identificeert hebben er 38 betrekking op uitsluitend zon, 5 locaties bieden de mogelijkheid van een gecombineerde ontwikkeling en slechts 2 (!) locaties betreffen de ontwikkeling van één (!) of enkele windturbines.

Daarmee gaat de RES in tegen de adviezen van zowel het vorige als het nieuwe College van Rijksadviseurs (CRa) dat opriep / oproept terughoudend te zijn met de ontwikkeling van zonneparken en vooral energie te steken in de ontwikkeling van windparken, ook omdat daarmee een aanzienlijk hoger resultaat kan worden gegenereerd. Het sterke accent op zon gaat ook voorbij aan de wens van veel energieleveranciers, die vanuit een optimale benutting van de beschikbare capaciteit van het onderliggend systeem streven naar een mix van zon en wind, waarbij pieken niet samenvallen maar elkaar opvolgen.

Koppeling met infrastructuur

De RES 1.0 benoemt veelvuldig de mogelijk koppeling met de infrastructuur. De gemeente Hollands Kroon zet zelfs nagenoeg alle kaarten op de ontwikkeling van zonne-energie gekoppeld aan rijkswegen.

De koppeling van energieopwek met grootschalige infrastructuur blijft om een aantal redenen complex. De gedachte dat energieopwek langs infrastructuur het bestaande landschap het minst zou verstoren gaat maar ten dele op. Veel mensen beleven het landschap juist vanaf de infrastructuur. De koppeling met de infrastructuur versterkt het beeld dat er 'overal wat gebeurt'. Daarbij maakt energieopwek langs infrastructuur deze lijnen vanuit het landschap bezien meer pregnant aanwezig.

De koppeling aan infrastructuur leidt daarbij ook tot energieparken met een moeizame lengte-breedte verhouding en derhalve extra investeringen in het onderliggend stelsel van kabels, leidingen en verdeelstations.

Anders dan vaak gedacht blijkt het in de praktijk doorgaans niet mogelijk deze elementen als grote samenhangende structurerende lijnen te ontwikkelen. Daartoe zijn er te veel beperkingen vanuit omgeving en ondergrond. De ontwerpstudies voor A7 en A9 leren dat op het hoger schaalniveau de gedachte ruimtelijke samenhang tussen energieopwek en infrastructuurlijn nauwelijks te ontwikkelen is. Voornoemde studies laten zien dat er wel op het lokale schaalniveau mogelijkheden zijn om samenhang met de omgeving tot stand te brengen en omgevingen interessanter te maken.

Zon aan de Afsluitdijk en langs het IJsselmeer

Het voorstel om de Afsluitdijk te ontwikkelen als drager van zonne-energie is allerminst een gekke gedachte. In combinatie het in ontwikkeling zijnde Windpark Fryslân zou de Afsluitdijk tot energieboulevard kunnen worden ontwikkeld. In dat geval is ook de toevoeging van drijvende zonnepanelen aan het windpark Fryslân en /of een doorlaatmiddel in de dijk denkbaar. Daarmee kan de Afsluitdijk zich ontwikkelen tot icoon van innovatie en energietransitie. Echter, dat vergt afstemming met de buurprovincie Friesland. De Afsluitdijk is een provincie overschrijdend kunstwerk van nationale betekenis. Het kan niet zo zijn dat straks de provinciegrens aan de dijk afleesbaar is doordat op het Noord-Hollands deel zonnepanelen zijn geplaatst waar deze aan de Friese zijde ontbreken.

Zo behoeven ook de zonne-parken die langs de rand van het IJsselmeergebied zijn aangeduid een afweging vanuit een visie op het IJsselmeergebied als geheel. Het IJsselmeergebied is, evenals de Waddenzee en het Groene Hart, een landschappelijke eenheid die de grenzen van Noord-Holland overschrijdt.

Naar een mix van zon en wind

Het draait in de energietransitie om de mix van draagvlak en ruimtelijke kwaliteit. De RES 1.0 leert dat het draagvlak voor windenergie in Noord-Holland Noord nihil is. De provincie heeft nadrukkelijk een taak in het bewaken van de ruimtelijke kwaliteit en in het bijzonder van de bovenregionale waarden. Vanuit de ruimtelijke kwaliteit adviseer ik de provincie actief te streven naar een sterkere mix van zon- en wind energie. De toepassing van wind maakt een grotere opbrengst mogelijk waardoor met minder areaal aan zonne-energie kan worden volstaan waardoor meer gebieden kunnen worden vrijgespeeld.

En die mogelijkheden voor meer opbrengsten uit wind liggen deels voor het oprapen. Zo zijn er langs het Noord-Hollands Kanaal prima mogelijkheden om verouderde windmolens te vervangen door moderne turbines waarmee de ruimtelijke impact beperkt blijft en eerder positief dan negatief zal blijken. Ook in het kassencomplex van het Grootslag is er de kans om verouderde windmolens op te ruimen en in te ruilen tegen efficiëntere, beter gepositioneerde molens.

Spanning met de betekenis van het buitengebied als uitloopgebied en naturomgeving.

De intensief bewoonde regio Alkmaar neemt een verhoudingsgewijs groot deel van de opgave op zijn schouders. De keuze van de RES 1.0 om cultuurhistorische landschappen, natuurgebieden, duinen en het open landschap zo beperkt mogelijk aan te merken als zoekgebied voor grondgebonden energieopwekking door windturbines of zonnepanelen vertaalt zich in de Regio Alkmaar in

zoekgebieden voor zon (en een beetje wind) die overwegend tegen het stedelijk gebied aanliggen. Hierbij ligt een knelpunt op de loer. De woonopgave is en wordt tot tenminste 2030 zoveel als mogelijk binnen bestaand stedelijk gebied tot een oplossing gebracht. Dat leidt tot de ontwikkeling van intensievere steden als Alkmaar en Heerhugowaard.

Die intensieve stad kan alleen werken bij de gratie van een goed bereikbaar en fantastisch ingericht buitengebied. In deze corona-tijd is het belang van een aantrekkelijk buitengebied nabij de stad andermaal gebleken. Het concentreren van de zoekgebieden voor zon (en een beetje wind) tegen de randen van het stedelijk gebied staat op gespannen voet met de snel toenemende betekenis van het buitengebied als uitloopgebied, regenton, koelmotor en natuurparel van de stad. Als men dit al wil, dan moeten deze zonneparken landschappelijk optimaal worden ingepast en moet de aanleg van deze parken bijdragen aan een versterkte recreatieve bereikbaarheid van het achterliggend landelijk gebied en een versterkte recreatieve toegankelijkheid van het gebied waar deze parken worden gerealiseerd.

Omgang met Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL)

Binnen de regio Alkmaar is de BUCH regio een BPL. Niet alleen de energieambities maar ook de landschappelijke waarden zijn hier hoog. Ten opzichte van de RES 0.5 zijn windlocaties afgevallen. Om het verlies aan energieopwek te compenseren worden alternatieve locaties onderzocht. Mijn advies is om hierbij het habitat voor weidevogels te ontzien. Daarbij spreek ik mijn zorg uit over de eventueel extra zonneweides (waarvan de locaties nog onduidelijk zijn) om afgevallen windmolens te compenseren. De zonneweides zijn weliswaar inpasbaar maar een grote hoeveelheid aan verspreide zonneweides in dit waardevolle maar kleinschalige landschap heeft een enorme impact op de ruimtelijke kwaliteit.

Maak in de uitwerking van projecten de 'plus' voor de omgeving expliciet.

Bij elke lokale ontwikkeling dient ook het interessanter maken van de locatie uitgangspunt te zijn. De energieopwek moet altijd vergezeld gaan van een 'plus' waar een bredere omgeving van kan profiteren. Dat draagt ook bij aan het verwerven van maatschappelijk draagvlak.

Die 'plus' kan worden bereikt door het meekoppelen van andere opgaven, denk aan het tegengaan van bodemdaling, het versterken van biodiversiteit, bosaanleg, meer ruimte voor waterberging, een versterkte recreatieve bereikbaarheid en toegankelijkheid etc. Wanneer zichtbaar wordt hoe de ontwikkeling van het energiepark tevens leidt tot meer biodiversiteit, nieuwe recreatieve uitloopmogelijkheden, herstel van oorspronkelijke landschapselementen etc dan komt dat het maatschappelijk draagvlak direct ten goede.

Landschappelijke inpassing moet van meet af aan worden vastgelegd

Vanuit het belang van draagvlak neigt de provincie er naar gemeenten de ruimte te geven om hun locaties vast te stellen. Ik adviseer hier van meet af aan stevige voorwaarden ten aanzien van de landschappelijke inpassing aan te verbinden.

Landschappelijke inpassing is geen synoniem voor 'wegplanten'. Landschappelijke inpassing heeft betrekking op de wijze waarop het energiepark met inbegrip van de flankerende maatregelen en voorzieningen reageert op de kenmerken van de omgeving en hiervan in het ontwerp gebruik maakt. Noord-Holland Noord legt een sterk accent op de aanleg van zonneparken. Tegenover het nadeel van het ruimtebeslag staat het voordeel dat zonneparken zich landschappelijk goed laten inpassen, waarbij mogelijkheden ontstaan voor herstel van kenmerkende beplantingsstructuren als hagen en

houtsingels, voor het versterken van de biodiversiteit door het aanbrengen van een brede mantelvegetatie en voor de ontwikkeling van nieuwe recreatieve routes. Maar die landschappelijke inpassing is geen vanzelfsprekendheid en gebeurt niet vanzelf.

Landschappelijke inpassing creëert maatschappelijke meerwaarde, maar vergt ruimte en middelen. Wanneer men de landschappelijke inpassing niet vanaf het eerste moment adequaat regelt is deze gedoemd tot mislukken. De landschappelijke inpassing dient in de vergunningaanvraag stevig te zijn verankerd.

Aandacht voor de factor tijd

Mijn advies is om in het vervolg meer aandacht te geven aan de tijdsdimensie. Het is noodzakelijk dat voor 2030 forse stappen worden gemaakt met de energietransitie, waarbij de grootschalige inzet van energieopwek uit zon en wind onmisbaar is. Tegelijkertijd ontstaan naar de verdere toekomst nieuwe mogelijkheden als aquathermie, geothermie en waterstof.

Zeker voor de zonneparken die nu worden aangelegd -mogelijk zal dat ook voor de windparken op land blijken- mag worden verwacht dat zij binnen 25 jaar door de tijd en de technische ontwikkeling zijn ingehaald. Dat maakt een doorkijk naar de langere termijn en de meekoppelkansen die in de tijd ontstaan onmisbaar. Hoe kunnen de locaties die thans worden ontwikkeld na hun contractduur of afschrijvingstermijn eventueel worden herontwikkeld en in hoeverre kan daarbij gebruik worden gemaakt van de reeds gemaakte investeringen? Kan hierbij de koppeling met een toekomstige wateropgave of woningbouwopgave worden gelegd. Wanneer je nu al weet dat je over 20 jaar een locatie voor woningbouw wilt ontwikkelen dan kan het interessant zijn om juist die locatie, vooruitlopend daarop, als zonnepark te ontwikkelen. Zo kan het ook denkbaar zijn om nu een zonnepark aan te leggen op een plek waarvan je weet dat die locatie over 20 jaar als waterberging welkom zou zijn. Kortom, in hoeverre kan de realisatie van een energiepark nu tevens worden ingezet als kwartiermaker voor een voorziene ontwikkeling over 20 jaar?

Proces

Voor de ruimtelijke samenhang is het van belang dat de (boven)regionale samenwerking en afstemming ook na vaststelling van de RES 1.0 wordt voortgezet. De provincie heeft in de bovenregionale clusters van zoekgebieden een regierol, maar ook in de overige zoekgebieden moet over de ruimtelijke samenhang worden gewaakt.

In het vervolgtraject blijft aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en samenhang nodig. Met de sterkere rol die de lokale overheden lijkt te worden toegedacht is die aandacht zelfs meer dan thans nodig en tegelijkertijd geenszins vanzelfsprekend. Voorkomen moet worden dat gemeenten ieder voor zich hún wiel gaan uitvinden en/of 'vergeten' de ruimtelijke inpassing adequaat in de planvorming op te nemen. Dat laatste zou zeker niet voor het eerst zijn. De ontwikkeling van datacenter Agriport leert dat landschappelijke inpassing niet voor alle gemeenten een vanzelfsprekendheid is en achteraf niet meer te realiseren is.